

TÖRE CİNAYETLERİNİN TÜRK MEDYASINDA SUNUMU: MARDİN KATLIAMI

Doç. Dr. Mustafa Şeker

Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

Konya

Doç. Dr. İbrahim Toruk

Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

Konya

Rengim Sine

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik ABD Doktora Öğrencisi

Konya

ÖZET

Son zamanlarda Türkiye’de özellikle medyanın ırkçı, milliyetçi ve cinsiyetçi söylemleri üzerinde yapılmış çalışmalardaki ortak sonuç etnik, dini ve cinsiyet temelli ayrımcılığın, biz ve onlar kurgusunun belirginliğidir. Bu bağlamda Kültürel Çalışmalar Merkezi bünyesinde yürütülen çalışmalarda da, medyada ırkların temsil sorunu, toplumsal olarak paylaşılan ırksal tutumlar, haber üretimini belirleyen ideolojiler, haber okuma pratikleri açısından irdelenmektedir. Bu çerçevede göz önünde bulundurularak Mardin’in Bilge köyünde yaşanan silahlı saldırı olayının Hürriyet, Radikal ve Yeni Şafak gazetelerinde nasıl ele alındığı eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Esasen tek olan olay üç gazetede farklı boyutlarda ele alınmıştır. Hürriyet gazetesi daha çok haberlerini “Avrupa bunlara ne diyor?” sorusuyla yapılandırırken, Radikal’in sorumluluğu “koruculuğa ve silah taşınmasına” daha çok yüklediği, Yeni Şafak’ta ise dini vurguların ön plana çıkarıldığı elde edilen bulgular arasındadır. Her üç gazetenin de ortak kaygısı böyle bir olayın Türk kültüründen uzak bir şekilde gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: Töre, Töre Cinayeti, Kültürel Çalışmalar, Eleştirel Söylem Analizi.

THE REPRESENTATION OF HONOR KILLINGS IN TURKISH MEDIA: THE MARDIN MASSACRE

ABSTRACT

Mutual result of the studies conducted lately about nationalist, racist and sexists discourses of Turkish media is appearance of discrimination depending on ethnic, religious, sexists and fiction of us-others. In this context, the studies conducted in Cultural Studies Center; presentation problems of ethnicities in media, racial attitudes shared by socially, ideologies determining news production are examined in terms of practices of news reading. By taking into consideration of this frame, armed attack in Mardin/Bilge village was studied by using critical discourse analysis method in terms of how newspapers which are Hürriyet, Radikal and Yeni Şafak addressed the issue. The study shows that the armed attack was represented in three different perspectives in these newspapers. It is found that Hürriyet composed its news according to perception of “what Europe says these events”, Radikal encumber more responsibility to “rangers and possession of weapons”

and Yeni Şafak highlighted religious emphasizes. Mutual concerns of three newspapers are that this event has no meaning in Turkish cultural background.

Keywords: Custom, Honor Killing, Cultural Studies, Critical Discourse Analyze.

Giriş

Töre, toplumun zaman içinde ürettiği ve geleneksel olarak uygulandığı yazılı olmayan yasalardır. Söz sahibi olduğu toplumlarda, toplumsal yapıyı düzenleyici değerlerden oluşan töre, kimi zaman ölüm cezalarının da kaynağı olmaktadır. Töre cinayeti olarak bilinen bu tür ölüm cezaları çoğunlukla namus gerekçesine dayanmaktadır. Namus, genellikle kadınlar üzerinden yapılandırılan ve kadının erkeğin tahakkümü altına girmesine zemin hazırlayan bir olgudur. Kadının namus ölçütü cinsel olarak kendini muhafaza etmesiyken erkeğin namus ölçütü ise kadını korumasıdır. Bu bağlamda namus erkeğe kadını koruma görevini verirken, namusun korunması adına yapılan her türlü eylem meşrulaşmaktadır. Töre cinayetleri kan davası, kız alıp verme, aile içi uyuşmazlık, cinsel taciz, yasak ilişki, tecavüz gibi olaylar nedeniyle de gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde çoğunlukla geleneksel yaşam tarzının hüküm sürdüğü Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleşen töre cinayetleri son zamanlarda sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu cinayetler toplum vicdanını son derece rahatsız eden, kadına yönelik şiddetin uç noktasını oluşturan, kadının en temel hakkı olan yaşama hakkını elinden alan namus gerekçesi ile işlenen cinayetlerdir. Ancak kimi zaman töre adı altında, kadını “lekeleyen” erkek de öldürülmektedir. (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006: 110-111). Söz konusu bu cinayetleri toplum yazılı ya da görsel basın vasıtasıyla öğrenmektedir. Ancak her gazete, her televizyon kanalı kasıtlı olarak yapmasa da, temel görevi olan “bilgi ve haber aktarma” sırasında kamuoyunu biçimlendirme işlevine de sahiptir (Kongar, 2009). Bu bağlamda bireylerin ve toplumun değer yargılarını biçimlendiren basın, kimi zaman kazanç getiren bir sanayi sektörü olması nedeniyle, töre ve namus cinayetini konu edinen haberlerde birey ve toplum psikolojisini göz ardı edebilmektedir. Dolayısıyla basın, kimi zaman çeşitli belirlenimlerin etkisinde kalarak olayları haberleştirdiği yönünde eleştirilere maruz kalmaktadır.

Bu çalışmada Mardin Mazıdağı İlçesi Bilge Köyü’nde yaşanan “Mardin Katliamı” olarak isimlendirilen örnek olay, özellikle kültürel çalışmaların ana konularından birini oluşturan azınlıklara karşı medyanın yaklaşımı ve haberlerin bu türdeki kişilere ilişkin yeniden üretimini ekseninde incelenmiştir. Nişan töreni yapılan bir evde 44 kişinin aynı

anda katledilmesi nedeniyle “töre cinayeti” olarak tanımlanan olaylardan farklılık gösteren “Mardin Katliamı” günlerce yazılı ve görsel medyanın bütün gündemini işgal etmiştir. Olayla ilgili yapılan haber ve değerlendirmelerde en fazla “cehalet”, “bölgede hakim kültür” ve “ilkellik” kavramlarının ön plana çıkması sonucunda, katliamın bölge insanın ötekileştirilerek açıklanmaya çalışılması söz konusu olayı, örnek olarak almamıza neden olmuştur. Bu doğrultuda egemen Türk toplumunun kültürüne göre öteki olan Kürtlerin kültürüne ait töre cinayeti haberlerinin nasıl üretildiği çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır.

Töre ve Töre Cinayetleri

Töre, bir toplumun üyelerinin çoğunun inandığı, terbiye standartlarını sağlamada esas olan ahlaki kurallarını ve davranış biçimlerini anlatır (Marshall, 1999: 763). Benzer bir tanımla töre, bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, adettir (TDK, Büyük Sesli Sözlük). Gelenek, görenek, örf ve adet gibi öteki toplumsal kurullarla aynı toplumsal norm kapsamı içinde yer alan töre (Şimşek, 1998:146), çoğu zaman bu kavramlarla nitelenmektedir. Töre, geleneksel olarak uygulanan toplumsal yasaları belirler. Bu yasalar; evlilik, miras gibi konularda işletildiği gibi, ceza hükümleri de içerebilirler ve hatta medeni hukuk, ceza hukuku gibi farklılık gözetmezler. Toplumsal ilişkiler kişi haklarına dayanmadığı gibi, haksızlık ve suçlardan sorumlu tutulan da yalnız fail değil onun kan bağı ile bağlı olduğu aile grubudur (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006: 108).Bu bağlamda toplumca benimsenen değerlerden sapmalar söz konusu olduğunda töre, sert ve acımasız yaptırımlar öngörebilir.

Törenin fonksiyonlarından en önemlisi namus olgusu karşısında edinilen tavidir. Namus, toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet olarak tanımlanmaktadır (TDK, Büyük Türkçe Sözlük). Namus, iffet, şeref ve haysiyet gibi kavramların ifade ettiği değerler, kadın ve erkeğin kişiliklerini ayrı ayrı fakat birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde temsil etmektedir. Böyle bir ayrıştırma sonucunda namus kavramı erkeğin sahip olduğu toplumsal değerleri, utanç ya da iffet kavramı ise kadının davranışlarında sergilemesi gereken nitelikleri içerir. Ancak bu ayrıştırmaya rağmen,

ataerkil toplumlarda kadının iffeti erkeğin namus ve şerefi sayılmaktadır (Şimşek, 1998: 147).

Namus kavramının içeriği cinsel davranışa ilişkin gelenek ve göreneklerden oluşur ve burada kural, cinsel saflık ve sakınmadır. Kadına düşen en büyük sorumluluktan biri saflığını korumaktır. Kadının namusu, saflığını evlenmeden önce herkese karşı korumak, evlendikten sonra ise cinselliğini yalnızca kocasına sunmak şeklinde kendini gösterir. Bunun dışındaki her cinsel eylem namussuzluk sayılır ve işte bu durumda, kadın saflığını koruyamadığından, cinayetler devreye girer (Tezcan, 1999: 21). Kadın bedeni üzerinden şekillenen ve kadınlara daha pasif, erkeklere daha aktif rol biçilen namus anlayışı, gruplar arasında bitmek bilmeyen bir husumete dönüşüp, kan davası adı altında yıllarca sürebilmektedir.

Bir toplulukta, bir grupta, bir yöre halkında bireylerin uymakla yükümlü oldukları ya da uymaya zorlandıkları davranış kalıplarının ve tutumlarının tümünü içine alan töreler, özellikle geleneksel kesimde ve kırsal kesimde dikkat çeker. Öyle ki töreleri zedeleyen ya da törelere aykırı davranışlar çoğu kez bağışlanamaz bir tutumla, yasaların yargılamasına da zaman bırakmadan, bu tür durumlar için toplumca belirlenmiş olan cezalara çarptırılırlar (Durdu, 2006: 156).

Türkiye’de töre cinayetleriyle, kan davası ve namus cinayeti arasında çok ince bir ayrım söz konusudur. Ancak toplumumuzda genellikle namus cinayetleri ve kan davası da töre cinayeti olarak adlandırılmaktadır. Kişilerin namus, şeref ve intikam gerekçeleriyle işledikleri cinayetler olarak kabul gören töre cinayetleri kimi zaman kan davası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kan davası ya da namus bahane gösterilerek işlenen cinayetlerin hemen hepsi törelerle meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır (Yılmaz, 2003: 70). Töre cinayetlerinden olan kan davaları, erkeklerin; namus cinayetleri ise kadınların öldürülmesine yönelik, ikisi de törelere dayalı suçlardır (Tezcan, 2003: 1).

Töre cinayeti ülkemizin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaygın olarak görülmektedir. Bu cinayetlerin faktörü olarak kadının ataerkil geleneksel yapıdan kaynaklanan özellikle namus kavramıyla tanımlanan cinselliğe ilişkin kendisinden beklenen rollere aykırı davranmasıyla ortaya çıkan nedenler sayılabilir. Töre ve namus cinayet sebepleri arasında gösterilebilecek diğer nedenler ise kan davaları, kız-alıp vermeden kaynaklanan nedenler ve aile içi uyuşmazlıklardır (T.C. Başbakanlık İnsan

Hakları Başkanlığı Töre ve Namus Cinayetleri Raporu, 2008: 3). Bu anlamda töre cinayetini motive eden şey aslında bunun bir kan davası olduğu inancıdır. Çünkü uğruna kan dökülen şey en değerli olan namustur. Namus cinayetleri kan davaları ile iç içe geçmiş durumda varlığını sürdürmektedir. Töre cinayetleri aşiretin güçlü olduğu, problemini kendi dava eden, davasını kendisi çözen topluluklar içinde uygulama halindedir (Cengiz, 2003: 84). Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının 2007 Türkiye İnsan Hakları Raporuna göre, her yıl yaklaşık 200'ü aşkın kişi, töre ve namus cinayetleriyle hayatını kaybetmektedir. Yine aynı rapora göre, Türkiye'de 2003-2007 yılları arasında töre ve namus cinayetinden ölenlerin sayısı 1100'ü aşmış durumdadır.

Türkiye'de devlet eliyle desteklenen töre cinayetine çözüm amaçlı yapılan bu araştırmalar, basına da halkı eğitime ve bilgilendirme işlevlerinden yola çıkılarak önemli bir rol yüklenmektedir. Ancak yine söz konusu bu araştırmalarda basın, genelde şiddeti pekiştirmekle suçlanmaktadır. Töre ve şiddet içeren haberleri sunuş şekliyle basın, tartışmaların odak noktası haline gelmiştir. Öte yandan "töre ve namus cinayetleri" bağlamında yapılan haberlerin bir tür ötekileştirme işlevi görmesinden dolayı toplumsal bir alan olan medyanın sorunsallaştırılması önemlidir.

Azınlıkların Haberlerde Sunumu

İdeolojinin yeniden üretiminde medyanın önemli bir rol oynadığını savunan Kültürel Çalışmalar Okulu 1950'lerin ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Okulun öncülerinden olan Williams ve Hall gibi isimler kültürü irdelerken, ideoloji kavramını ve toplumsal iletişimin oluşumundaki etkinliğini kabul etmişlerdir (Alver, 2009: 28). Özellikle başat ideolojik tanımların ve temsillerin dolaşımında medyanın oynadığı rolü inceleyen Hall (Dursun, 2001: 38), medyanın ideolojik rolü bağlamında iki noktaya vurgu yapar: Kitle iletişim araçları;

- a) Grupların ve sınıfların öbür gruplara ve sınıflara ilişkin bir hayat, anlam, pratik ve değer imgesi inşa etmelerinin temelini sağlamaktan,
- b) Çağdaş sermaye ve üretim koşulları altında daha karmaşık hale gelen ve bölük pörçük parçalardan oluşan toplumsal totalitenin çoğulcu bir bütün olarak kavranabilmesi için gereken imgeleri, temsilleri ve düşünceleri sağlamaktan giderek daha çok sorumlu hale gelmektedir.

Bu bağlamda Hall'e göre, medya öbür sınıfların imgelerini inşa eder ve sınıf farklılıklarını bir bütünlük, çoğulluk içinde birlik yaratacak şekilde dokur. Medya çoğulluk sunar ama bunu yalnızca söz konusu farklılık ve alternatiflerden bir oydaşma meydana getirecek şekilde yapar. Söylem tartışmasının içinden oydaşmaya dönüşebilecek öğeleri seçer ve geriye kalanları marjinalleştirir (Köker, 1998: 74).

Medyayı rızanın üretim sürecinin önemli bir parçası olarak değerlendiren Hall (1994: 200), modern kitle iletişim araçlarının toplumsal ilişkilerde yaşanan parçalanmada grupların ve sınıfların *öteki* gruplara ve sınıflara dair bir hayat, anlam, pratik ve değer imgesi inşa etmelerinin temelini sağladığı görüşünü savunmaktadır. Bu doğrultuda kültürel çalışmalarda, medya metinlerinin anlam sisteminin çözümlenmesiyle medya-ideoloji ilişkisi ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Kültürel Çalışmalar yaklaşımında, ideolojinin, toplumsal anlamın oluşturucusu olarak bir öznenin inşa edilmesine yönelik olduğu kabulü, onun özellikle kitle iletişim araçlarında somut hale gelişinin incelenmesini olanaklı kılmıştır (Dursun, 2004: 49).

Medya, Kültürel Çalışmalar Okulunun yaklaşımına göre eleştirel düşünmeyi engelleyen gerçeklik tanımları üretir ve sorun olabilecek konular dünyanın olma biçiminin normal bir parçası gibi sunularak doğallaştırılır. Van Dijk (1991), İngiliz ve Hollanda basınında ırk sorunlarının haberleştirilmesi üzerine yaptığı kapsamlı söylem analizinde, haber başlıklarının yapısı ve biçiminin gazeteciler ve editörler tarafından etnik konularla ilişkilendirilen başlıca temaları ortaya koymakla kalmadığını; etnik azınlıkların bu konular içinde olumsuz rollerle ve göç sorunları, suç, şiddet, etnik ilişkiler gibi kalıplaştırılmış temalar çerçevesinde tanımlandığını saptamıştır.

Hartman ve Husband (1981: 288-301) da benzer bir araştırmayla azınlıklara ve ırksal çatışmalara ilişkin haberlerin aslında siyahlara ve üçüncü dünya ülkelerinden gelenlere karşı toplumda var olan ideolojiyi içerdiği, somut olayların bu ideolojinin etkisi altına haber yapıldığını belirlemiştir. Bu çalışmada ele alınan örnek olayda da medya benzer bir tavır sergilemektedir. Hartmann ve Husband da van Dijk gibi medyada yapılan ırkçı ve etnik merkezci tanımlamaların, daha sonra halk tarafından azınlıklar hakkındaki önyargıları onaylatmak için referans olarak kullanıldığını belirlemiştir.

Yine toplumsal olarak ikincil konumdakilerin haberlerde sunumunun ideolojik yaklaşımlar içerdiği bazı araştırmalarla ortaya konulmuştur. Örneğin kadınların ikincil

konumlarının (Tuchman, 1981: 169-186; Butcher vd., 1981: 317-325) ele alındığı araştırmalarda, toplumdaki algıya paralel bir şekilde kadınların erkeklere göre daha değersiz, ikinci sınıf konumlarının haberlere yansıdığı belirlenmiştir. Kadınların medyada nasıl temsil edildiklerini araştıran Rakow ve Kranich (1991: 8-23) de 1203 haberi inceleyerek, kadınların hangi haberlerde kaynak olarak yer aldıklarını belirlemişlerdir. Kadınların medyada erkeklere oranla daha az ve sıradan bir şekilde temsil edildiğini belirleyen araştırmacılar medyada haberin masculine (eril) bir anlatım olarak yapılandırıldığını ve kadınların konuşan, anlam oluşturan öznelere yerine kategorik bir grup olarak konumlandırıldığını belirlemişlerdir. Erkekler genellikle ciddi haberlere konu olurken, kadınlar magazin haberlerin konusu olmaktadır. Kadınlar haberde bir işaret olarak ve metnin söylemini desteklemek amacıyla kullanılmakta, kamusal olaylardan etkilenen ya da yararlanan sıradan konuşmacılar olarak konumlandırılmaktadır. Araştırmaya göre haberlerde feministler gibi kadın gruplarından az da olsa bahsedilmekle birlikte vurgu sapkın görüşler şeklinde yapılmaktadır. Zira töre cinayetini konu edinen haberlerin çoğunluğunda töre söylemi beslenirken, genellikle cinayet mağduru kadının onaylanmayan bir davranışta bulunduğu altı çizilmektedir.

Kültürel Çalışmaların temel araştırma konularından biri de toplumsal normların dışında kalan davranışların basında nasıl çerçvelendiğidir. Akıl hastalığı, eşcinsellik, alkolizm, uyuşturucu bağımlılığı gibi toplumun egemen kültürü tarafından sapkınlık olarak nitelenen olayların medyada ne şekilde haber yapıldığı araştırılmaktadır. Bu araştırmaların örneklerinden biri akıl hastalıklarının medyada nasıl sunulduğunu araştıran Nunnally (1981: 186-197), tarafından yapılmıştır. Araştırmacı sunumlarla uzman görüşlerini karşılaştırmış, sonuçta medyanın akıl hastalığıyla ilgili bazı şablona sahip olduğu ve bu şablonların hastalığın gerçekleriyle uyuşmadığı ortaya çıkmıştır. Medya akıl hastalığının sebepleri, semptomları ve toplumsal etkileri gibi konuları gerçeğe aykırı olarak çarpıtmaktadır. Öte yandan eşcinsellik konusundaki haberleri ele alan Pearce (1981: 303-317), İngiliz toplumunun eşcinsellikle ilgili olumsuz algısının haberlerde yer aldığını ve bu haberlerin olumsuz şekilde ele alınmasında, yerleşik ahlaki düzenin korunmasına yönelik bir çabanın bulunduğu saptanmıştır. Medyada uyuşturucu kullanıcılarının işlenişini inceleyen Young (1981:317-326) da sapkınlığın sebepleriyle ilgili saptamalara dikkat çekmektedir. Medya uyuşturucu bağımlılığı, öğrenci militanlığı, grevler gibi sapmaların hiçbir zaman özgür olarak seçilmediğini vurgulamaktadır. Sapkınlık ya hastalıktan ya da kötü ruhlu azınlık

tarafından masum ve cahillerin kandırılmasından kaynaklanır. Normal vatandaş, özgürce seçim yapmıştır ancak sapkınların seçimi kendi iradeleri dışındadır.

Söz konusu çalışmaların ortak sonucu medyanın haber üretirken olayın gerçekliğini yansıtmaktan çok, toplumdaki egemen kültürel algıların belirlediği bir yeniden üretim gerçekleştirdiğidir. Toplumdaki kültürel sınırları koruyan medya, toplumsal çıkarlar adına bazı görüş ve değerleri kabul edilebilir olarak sunarken diğerlerini gayrimeşru olarak tanımlar. Toplumsal değerler açısından sapkın olarak nitelenen bu olaylar medya tarafından dışlanmaz ancak sapkınlıklarına vurgu yapılarak aktarılır. Normal olan, sapkın olanla kıyaslanarak, normalin yeniden onaylanması sağlanır (Shoemaker ve Reese, 1997: 103-106).

Mardin Katliamına İlişkin Söylem Analizi

Nişan töreni yapılan bir evde 44 kişinin aynı anda katledilmesi nedeniyle “töre cinayeti” olarak tanımlanan olaylardan farklılık gösteren “Mardin Katliamı” günlerce yazılı ve görsel medyanın bütün gündemini işgal etmiştir. Öte yandan olayla ilgili yapılan haber ve değerlendirmelerde en fazla “cehalet”, “bölgede hakim kültür” ve “ilkellik” kavramlarının ön plana çıkması sonucunda, katliamın bölge insanın ötekileştirilerek açıklanmaya çalışılması söz konusu olayı, örnek olarak almamıza neden olmuştur.

Olayın Özeti

Mardin Katliamı, 04.05.2009 tarihinde Mardin İli Mazıdağı İlçesi Bilge Köyünde, bir nişan evine düzenlenen silahlı saldırı sonucunda 6’sı çocuk toplam 44 kişinin hayatını kaybettiği ve 3 kişinin yaralandığı bir şiddet olayıdır. Olay sonucunda 33 haneli köyde yaşayan 74 çocuk en az bir ebeveynini kaybetmiştir. Aynı aileden 44 kişinin hayatını kaybettiği bu şiddet olayına yol açan toplumsal nedenler konusunda medyada, birbiri ile çelişen çok sayıda iddia yer almıştır. Katliam sebebi olarak basında töre cinayeti, kız meselesi, koruculuk sisteminden kaynaklanan problemler, rant kavgası veya kan davası olabileceği yönünde haber ve yorumlara rastlanmıştır.

4 kişi tarafından 20.30- 21.00 saatleri arasında gerçekleştirilen bu saldırı köy halkı ve Türkiye için büyük bir yıkım olmuştur. Olay sonrası çeşitli sosyal dernekler ve Kızılay köye gelerek çocuklara rehabilitasyon hizmeti vermiştir. Çocukların barınma ve eğitim

hizmetlerinden mahrum kalmaması için çeşitli girişimlerde bulunulmuş, göç nedeniyle öğrencilerin sayısı azaldığı okulun bir sınıfı okul öncesi eğitime ayrılmıştır.

Mağdur tarafta yer alan vatandaşlar da aileye mensup gençlerin kin, öfke ve intikam duygularıyla, şüphelilerin yakınlarına zarar verebilecekleri gerekçesiyle, şüpheli aileye mensup olan ve Mazıdağı ilçesindeki tel örgülerle çevrili fosfat tesislerinde yer alan konutlara yerleştirilmiştir. Saldıran tarafın ailesinden olan 55’i çocuk, 75 kişi bu tesislerde ikamet etmiştir.

Öldürülenler arasında hamile kadın ve çocukların da bulunması ve erkeklerin namaz kılarak öldürülmeleri bu olayı daha ilk bakışta benzerlerinden farklı kılmaktadır. Zira kan davası ve töre cinayetlerinde hedef kişilerin dışında kadın ve çocukların öldürülmesi söz konusu değildir. Kadınların öldürülmesi namus cinayetlerinde ve sadece olaya karışan kadın ile sınırlı kalmak üzere görülmektedir. Olay bu ve benzeri nedenlerle ilk anda izahı çok kolay ve anlaşılır olarak görülememektedir.

Yöntem

Bu çalışmada “Mardin Katliamı” ile ilgili haberlerin basında nasıl verildiğini göstermek, haber dili- söylem ilişkisini ortaya koymak ve haber metinleri içerisinde sistematik bir biçimde dilin nasıl düzenlendiğini, haber söylemindeki tercihlerin ve haber söyleminin anlamsal ideolojik karakterinin ortaya çıkartılması amaçlandığı için “eleştirel söylem analizi” metodu tercih edilmiştir. Söylem analizi, haber metnini bütünlüğü içinde, bağlamından koparmadan incelemeye yönelik bir yaklaşımdır. Var olan iktidar ilişkilerinin ve toplumda yer alan önyargıların söylem içinde nasıl kurulduğunu açıklamaya yönelik bu ilişkilerin eleştirilmesinden yola çıkar (İnal, 1996: 96).

Söylem çözümlemesi, belli tarihe ve varoluş koşullarına sahip söylemsel ifadelerin nasıl bir bağlama yerleşerek toplumsalın anlamını belirlediği ile ilgilenmektedir. Söylemsel alanın temel birimi, yazılı ya da sözlü ifadelerdir. Söylemsel ifade bir önerme ya da cümle değildir; ifadeleri tanımlayan şey gramer yapıları değil, bağlamsal anlamı belirleyen *sözcelemenin* yarattığı farktır. Söylemin çözümleme birimi söylemsel ifade ise, ifadelerin bir araya gelmesini belirleyen, söylemsel formasyondur. Söylemsel formasyon, nesnelere, ifade biçimleri, kavramlar, temaların seçimi arasındaki korelasyon, konumlanma, işlevsellik ve dönüşümün düzenliğini bize gösterir (Sancar Üşür, 1997: 95-96).

Van Dijk'a göre, söylem analizi, dile ve dilin kullanımına dair teorik ve yöntemsel bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu anlamda çözümlemenin konusunu oluşturan söylemler; metinler, mesajlar, konuşmalar, diyaloglar ve haberleşmeler tarafından belirlenmektedir (1988: 24). Haberin makro ve mikro yapılarının çözümlenmesini içeren van Dijk'ın söylem analizi metodu, haberin yapılaşmasını ortaya çıkarmak açısından bütünlüklü bir yaklaşım olarak görülmektedir (Ülkü, 2004: 374).

Van Dijk'in daha çok medya metinlerinin yapılarını açıklamaya çalışan eleştirel söylem analizi yöntemi de medya söyleminin gerisindeki toplumsal yapının (güç ilişkileri, değerler, ideolojiler ve kimlikler) nasıl dilsel kurgulara dönüştüğü ile ilgilenir. Van Dijk, metinleri makro ve mikro yapılar olmak üzere iki ana boyutta inceler. Makro yapı incelemesinde önce haber başlıkları, alt başlıklar, haber girişi ve spotlar gibi bölümler tematik açıdan analiz edilir. İki alt bölümden oluşan şematik analizin ise iki alt ilkinde (durum) anlatı örgüsü; ikincisinde (yorum) olayın gerçek kaynakları ve olaya konu olmuş tarafların tepkileri incelenir. Mikro yapı incelemesinde söylemin dilin birimlerine yansıyan izleri aranır. Sözcük seçimleri, cümle yapıları, cümleler arasında kurulan nedensellik ilişkilerini retorikle ilişkilendirilerek incelenir (van Dijk, 1988, 1985, 2008). Bu amaçla, sentaktik (sözdizimsel) uyum, kelime (lexical) seçimleri ve haberin retoriği çözümlenir. Habercilerin sentaktik (sözdizimsel) ve lexical (sözcüksel) seçimleri haberin içine sızan farklı ideolojik söylemlerin açığa çıkmasına yardımcı olmaktadır (İnal, 1997: 142).

Haberde kullanılan cümlelerin kısa veya uzun; basit veya karmaşık, aktif ya da pasif olmaları ölçütünde yapılan sentaktik çözümleme ile haberin ideolojik doğası ortaya çıkarılmaktadır (Keskin, 2004: 393). Lexical çözümlemede ise sözcük bağlamında sözcüklerin düz ve yan anlamlarının ne olduğu vurgulanırken, benzer anlama sahip sözcüklerin değil de niçin özellikle o sözcüğün tercih edildiği üzerinde durulmaktadır (Devran, 2010: 65). Örneğin, “terörist” yerine, “gerilla” sözcüğünün kullanılması muhabirin veya editörün seçimini açığa çıkarır (Van, Dijk, 1988: 28). Van Dijk'ın metodunda mikro yapı incelemelerinin üçüncü ayağı Retorik çözümlemesi ise belli bir takım ideolojik görüşleri vurgulamak için kullanılan abartılar/örmeceler gibi biçem figürleri üzerinde yoğunlaşır. Bu biçem figürlerinin hangi ideolojik göndermelere sahip olduğunu öğrenmek için, yine yapılandırdıkları anlamların incelenmesi gerekmektedir (van Dijk, 2003: 75).

Van Dijk'ın söylem analizi metodunu çeşitli sorularla zenginleştiren Bell (1991: 126- 127) haberlerin söylemlerinin ortaya konulabilmesi için şu aşamaları izlemektedir;

- a) İnsanlara nasıl atıfta bulunuluyor?
- b) Bu insanlar hangi toplumsal özelliklerle anılıyor?
- c) Bu insanlara karşı uygulanan dışlama, ayırım, baskı hangi araçlarla yapılıyor?
- d) Haberde yer alan argümanlar hangi bakış açısıyla sıralanıyor?
- e) Toplumsal aktörler nasıl değerlendiriliyor?
- f) Ne tip toplumsal pratiklere atıfta bulunuluyor?

Eleştirel söylem analizi, temel olarak sosyal gücün tacizi üzerine eğilir. Toplumdaki güç ve eşitsizlik dengesinin kamusal alandaki yazılı ve sözlü dilde her gün yeniden üretilerek sunuşunu inceler. Bu tür muhalif bir araştırmayla, eleştirel söylem analisti ortada tavır alır ve toplumdaki sosyal eşitsizlikleri ortaya koymayı amaçlar. Ancak bunu yaparken, söylemsel içerik analizinden ziyade, dil ve gramer çözümlemesine dayalı bir yöntem izler. Van Dijk'ın çözümlemeleri, sınıfsal, etnik, ırka dayalı, cins temelli vb. bütün toplumsal farkların nasıl söylem içinde farklar ve hiyerarşiler olarak kurulduğunu örneklerle ortaya çıkardığı için bu çalışmada daha çok van Dijk'ın mikro analiz yöntemi ve Bell tarafından kullanılan söylem analizi haberlere uygulanmıştır.

Bulgular

Olayın gazetelerde yer aldığı ilk gün olan 5 Mayıs 2009 ve 11 Mayıs 2009 tarihleri arasındaki Hürriyet, Radikal ve Yeni Şafak gazeteleri örneklem olarak ele alınmıştır. Farklı ideolojik yaklaşımı olan bu gazetelerden Hürriyet merkezi, Radikal merkez solu, Yeni Şafak İslami sağı temsilen seçilmiştir.

Çalışmanın yapıldığı süre boyunca gazetelerde, Mardin Katliamı olarak isimlendirilen olayla ilgili pek çok haber yayınlanmıştır. Ancak bu haberler oldukça uzun ve birbiri içine geçmiş, kimi zaman birbirinin devamı olarak bir ya da iki paragraftan oluştukları için, bazı haberler tek bir haber analizi içinde incelenmiştir. Gazetelerin

incelendiği bir haftalık zaman diliminde, her üç gazetede yayınlanan 15'er adet olmak üzere toplam 45 haber incelenmiştir.

Hürriyet Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Hürriyet gazetesinde olayın ertesi günü, 5 Mayıs 2009 tarihinde olayla ilgili toplam 2 haber yayınlanmıştır. Gazetede bir haber sürmanşetten verilmiş ve devam sayfasında işlenmiştir. Gazetenin olayla ilgili bu ana haberi “*Kanlı düğün: 41 ölü*” başlığını taşımaktadır. Alt başlıkta ise “*Mardin’de köy düğününde gelin ve damat taraftarları bomba ve silahlarla savaştı*” cümlesi kullanılmıştır. Haberin spotunda ölenlerin çoğunluğunun kadın ve çocuklar olduğu belirtilmiş ve kadınların 3’ünün hamile olduğuna dikkat çekilmiştir. Haberin tematik yapı incelemesine göre, ön plana çıkarılan tema, düğünde hayatını kaybedenlerin çoğunun üçü hamile olmak üzere kadın ve çocuk olmasıdır. Saldırganlardan birinin bastığı düğündeki kızla evlenmek istemesi arka plan bilgi olarak verilmektedir. Mardin Vali Yardımcısı Ahmet Ferhat Özen, Mazıdağı Kaymakamı Aytaç Akgül ve köylülerin katliamla ilgili açıklamaları daha sonra verilmekte ve tematik açıdan daha önemli oldukları izlenimine yol açmaktadır.

Mikro incelemenin öğelerinden sentaktik yapıda cümlelerin edilgen olarak verildiği görülmüştür. Lexical yapıda ise olayın nedenleriyle ilgili verilen bilgilerde “*iddia etti*” gibi kelimeler seçilmiştir. Bu ifade şekli cümlede verilen açıklamalara inanılmadığının göstergesidir. Hükümet yetkilileri ve bürokratların ifadelerinin yer aldığı cümleler ise “*belirtti*”, “*ifade etti*” gibi kelimelerle desteklenmiştir. Haberin retoriksel anlamını güçlendirmek için de katliam, alt başlıkta yer alan “... *gelin ve damat tarafları bomba ve silahlarla savaştı*” cümlesinde geçen “*savaş*” kelimesi kullanılmıştır. Yine haberin ikna edici olması açısından olaya ilk tanık olan bir kişiden alıntı yapıp tırnak işaretiyle, ara başlık olarak kullanılan “*Böyle vahşet görmedim*” ifadesi örtük bir yorumun göstergesidir.

Hürriyet gazetesinde aynı gün yayınlanan “*İşte katliamın nedenleri*” başlıklı haberde alt başlık kullanılmadan spot vermiştir. Spot ve haberin ana metninde yer alan bilgiler, başlıktaki bilgiyle tamamlayıcı öğeler içermemektedir. Başlıkta da belirtilen olayın nedenleri ara başlıklarla sunulmuştur. “*Alabalık tesisi*”, “*Tecavüz iddiası*”, “*DTP: Planlı bir katliam*” ara başlıklarıyla sunulan bilgilerde yoruma rastlanmamıştır. Ancak haber metinlerinde söz konusu nedenlerin iddia olduğu belirtilmesine rağmen ana başlıkta kullanılan “*İşte katliamın nedenleri*” ifadesi hüküm içermektedir.

Hürriyet'te 6 Mayıs 2009 tarihinde konuyla ilgili iki haber yayınlanmıştır. Gazetenin ana haberi "*Köyün kökünü kurutacaktık*" başlığıyla sürmanşetten verilmiştir. Üst başlıkta ise "*Elebaşı ifadesinde katliamı anlattı*" cümlesi kullanılmıştır. Haberin spotunda başlıkta duyurulan zanlının olayla ilgili anlattığı bilgilere yer verilmiştir. Haberde öne çıkarılan tema, zanlı Abdül Kadir Çelebi'nin ailenin hepsini öldürmeyi planlamasıdır. Ara başlık olan "*O kızı kanlımıza vermeye kalktılar*" cümlesi arka plan bilgi olarak verilmektedir. Bir diğer arka plan ise "*Bıraksaydık intikam alırlardı*" cümlesiyle bir başka ara başlık olarak verilmiştir. "*Mardin'in Bilge Köyü'ndeki katliamın sebebi, 'toprak ve kız meselesi' çıktı*" ara başlığı ise hüküm içeren bir cümledir.

Mikro incelemenin ilk özelliği olan sentaktik yapıda en güçlü kavramlardan bir tanesi imadır. Metne dair bilgiler çoğunlukla açıkça ifade edilmemekte, tersine ima edilmektedir. İmalarda verilmek istenen mesaj önemli ideolojik boyutlara sahiptir. Haber metninde olayın nedenlerinden bahsedilirken, silahların korucu silahı olduğu belirtilmiştir. Ancak korucu kelimesi tırnak içinde verilmiştir. Bu ifade arka plan bilgisine dayanılarak çıkarımda bulunulabilecek bir yargıyı ima yoluyla ortaya koymaktadır. Böylece bütün haber metni boyunca söz edilen zanlının katliamı gerçekleştirme nedeninin esasında koruculara devlet tarafından verilen silahlar olduğu ima edilmektedir. Hhaber retoriksel olarak da zanlının ifadeleri için kullanılan "*kan donduran sözler*", "*ürperten sözler*" şeklindeki ifadelerle güçlendirilmiştir.

Hürriyet aynı gün birinci sayfasında manşetten "*AB: Derin şoktayız*" şeklinde başlıklandırılan bir başka habere yer vermiştir. Spotta ise "*AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn, katliam için derin şok ve üzüntü yaşadığını açıkladı. Vahşete iç tepkiler de çığ gibi*" cümleleri yer almaktadır. Haberin ana metninde ise Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın olayla ilgili yorumları yer almaktadır. Tematik olarak başlık ve spotta öne çıkarılan AB'nin olaya karşı tutumu aslında haberin ana metnini oluşturmamaktadır. Haber, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarından oluşmaktadır. Bu anlamda başlıkların haber metinleriyle uyumlu olmasını gerektiren profesyonel kurallara aykırıdır. Haberde yer alan bir ara başlıkta ise "*İlkellik ve vahşet*" ifadesi kullanılmıştır. Bu başlık Cumhurbaşkanı Gül'ün cümleleriyle tamamlanmıştır. Resmi kaynakların ifadeleriyle oluşturulan bu haberde öne çıkarılan tematik anlam AB'nin Türkiye'yi ilkel olarak tanımlayacağı kaygısıdır.

7 Mayıs 2009 tarihli Hürriyet'te Diyanet İşleri Başkanı Prof. Ali Bardakoğlu'nun açıklamaları sürmanşetten verilmiştir. "*Ne oluyor bize*" başlığını taşıyan haberin üst başlığı ise "*Genç imamın cenazesini Bardakoğlu kaldırdı*" cümlesidir. Haberin spotunda Bardakoğlu'nun açıklamalarına işaret edilmiştir. Ana metindeki tüm cümleler Bardakoğlu'nun cümlelerinden oluşmaktadır. Haberde tematik olarak ön plana çıkan anlam Diyanet İşleri Başkanı'nın bu olayın yaşanmasının bir takım yanlışların sonucu olduğu, siyasetçiler ve aydınların el birliğiyle bu tarz olaylara engel olmanın yolunu bulması gerektiği şeklindeki ifadeleridir. Bu bağlamda kültürel azınlığın aydınlar sayesinde daha medeni bir boyuta taşınabileceği mesajı örtük olarak verilmektedir.

7 Mayıs 2009 tarihli gazetede konuya ilişkin bir başka haber "*Suçlara bakılsa AB'de üye kalmaz*" başlığıyla birinci sayfadan verilmiştir. Alt başlık ise "*Alman gazetesi katliamı yorumladı*" cümlesidir. Spotsuz yayınlanan bu haberin ana metninde yabancı basınların Mardin'de gerçekleşen bu olayla ilgili haberlerine yer verilmiştir. Ancak haberde tematik olarak ön plana çıkarılan tema Almanya'da yayınlanan Neue Westfälische gazetesinin, bu olayın Türkiye'nin AB'ye girmesinde engel olmaması gerektiği şeklindeki haberidir. Haber ana metninde bu gazetede yayınlanan haber verilmiş ve ara başlık olarak haber içinden "*Avusturya'yı da atalım*" ifadesi seçilmiştir. Haberde bir diğer ön plana çıkarılan tema ise Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun bu olayın yabancı basında münferit olarak ele alınması gereken bir olay olduğuna dair sözleridir. Haberde arka plan olarak sorunun koruculuk sistemi olduğu işlenmiştir. Haberde, yaşanan bu trajik olayın AB açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı kaygısı öne çıkmaktadır. Yabancı basın tarafından yapılan birçok olumsuz yorumun arasından olumlu bir yorumun ana başlık olarak kullanılıp, birinci sayfadan verilmesi söz konusu bu kaygının göstergesidir.

Hürriyet'te aynı gün yayınlanan "*Bu türbede planlandı*" başlıklı haberin spotunda "*Mardin'deki korkunç katliamla ilgili yeni bilgiler, 44 can alan saldırının nasıl planlandığını da ortaya çıkardı*" cümlesi bir kaynağa dayanmadan verilmiştir. Tematik yapı incelemesine göre, öne çıkarılan tema, olayın planlanmasına dair ayrıntılar ve planlanılan yerin bir türbe olmasıdır. Zanlıların nişanlanan kızı oğullarına istediği ve iki taraf arasındaki tarla meselesi arka plan bilgi olarak verilmektedir. Haberin spotunda zanlıların "*cani*" olarak nitelendirilmesi olaya karşı tepkiyi dile getirmektedir. Haberde konuyla ilgili herhangi bir taraf ya da uzman görüşlerine başvurulmamış, metnin sadece muhabirin değerlendirmelerinden oluşmuştur.

Aynı gün yayınlanan bir başka haber “*Vahşetin zanlıları adliyede çok rahattı*” başlığıyla verilmiştir. Haberin girişinde olay özetlenmiştir. Şüphelileri adliyede gören bir kişinin ifadeleriyle oluşturulan haberde ön plana çıkan tema, zanlıların gayet rahat görüntüleridir. 7’si korucu olan sanıkların davasını, ilçede görevli avukatların kabul etmeyişi bir diğer ön plana çıkan temadır. Mikro çözümlemenin bir ayağı olan lexical çözümlenmeye göre haberi oluşturan tanığın ifadeleri “*dedi*”, “*belirtti*” kelimeleriyle desteklenmiştir.

8 Mayıs 2009 tarihli Hürriyet’te “*Şih’in Karısına DNA testi şoku*” başlıklı haber manşetten verilmiştir. Spotta 44 kişinin ölüm emrini veren Şih Mehmet’in 10 çocuklu eşinin, ölenlerden birinden hamile olduğu iddiasıyla savcılıktan DNA testi istendiği belirtilmiştir. Haber tematik açıdan incelendiğinde, ana tema Şih Mehmet lakaplı zanlının karısına yapılacak DNA testidir. Uzman görüşleriyle DNA testinin gerekliliği haberde savunulmuştur. Gazetenin birinci sayfasından verilen bu haberde başlıkla ilgisi olmadığı halde, köydeki silahların tamamının koruculara ait olduğu ve toplandığı vurgulanmıştır.

Aynı gün “*Üç yılı hücrede 1584’er yıl yerler*” başlığıyla verilen haberin üst başlığı ise “*Katiller gün yüzü görmeyecek*” cümlelerinden oluşmaktadır. Haberin spotunda ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Adem Sözüer’in katliamın faillerine verilecek cezaları anlatan ifadeleri yer almıştır. Her iki başlıkta anlamı güçlendirmek için metaforik ifadeler kullanıldığı görülmektedir.

Aynı tarihli Hürriyet’te “*Koruculuk sistemi tartışılıyor*” başlığıyla bürokratların konuyla ilgili yorumlarına yer verilmiştir. Olayla ilgili birçok iddia olmasına rağmen koruculuğun ön plana çıkarılarak gazetenin yaklaşık 3/2 gibi bir oranının bu konuya ayrıldığı tespit edilmiştir. Deniz Baykal’ın koruculukla ilgili yorumlarının arasından “*Koruculuk sisteminin kaldırılması*” şeklinde ifadesinin tırnak içinde verilmesi retorik çözümlenmeye göre bir yorumun ibaresidir. Katliam olayı, hemen her haberde koruculuk sistemine karşı olan ideolojik yaklaşımın yeniden üretilmesi için kullanılmıştır.

9 Mayıs 2009 tarihinde yayınlanan Hürriyet gazetesinde olayla ilgili toplam 2 haber yayınlanmıştır. “*Şih’in planını Kürtçe bilen asker bozdu*” başlığıyla birinci sayfadan verilen haberin spotunda yalan ifade için yapılan konuşmayı Kürtçe bilen askerin duyarak olaya engel olduğu belirtilmektedir. Haberin ana metninde katliam öncesi yakınlarına “*Tavuk bile sağ kalmasın talimatı verdiği iddia edilen Mehmet Çelebi*” ifadesi haberin

arka planını oluşturmaktadır. Ancak bu ifade herhangi bir kaynak, ya da belgeye dayandırılmadan iddia şeklinde kaleme alınmıştır.

9 Mayıs 2009 tarihli Hürriyet'te, *“Katliam sırasında hepsi evlerindeymiş”* başlığıyla yayınlanan haberin üst başlığı *“İşte ifadeleri”* cümlesiyle verilmiştir. Haberin girişi *“şüphelilerden bazılarının ifadeleri”* şeklindedir. Ancak başlıkta kullanılan cümlede *“hikâye geçmiş zaman”* bir yüklem kullanılması haber metninde geçen şüphelilerin ifadelerinin inandırıcı olmadığına dair bir imada bulunmaktadır.

10 Mayıs 2009 tarihli Hürriyet'te olayla ilgili bir haber manşetten verilmiştir. *“İşte o köyün genç imamı”* başlıklı haberin alt başlığı, *“Kadınların Melle Kazım'ı”* cümlesidir. Haberin spotunda ise *“imama güvenilip kız çocuklarının da Kur'an kursuna gönderildiği”* teması işlenmiştir. Ancak alt başlıkta kullanılan *“kadınların”* ifadesi, imamın köyde kadınlar tarafından ilgi gördüğü anlamını içermektedir. Ancak haber metninde bu tarz bir bilgi geçmemektedir. Kız çocuklarının da Kur'an kursuna gitmesi, okunduğunda farklı anlamlar çıkarılabilecek bir şekilde kullanılmıştır. Haberde tematik olarak ön plana çıkarılan tema, imamın köyde kaydettiği olumlu gelişmelerdir. Aynı zamanda haber metni kaynaklara dayanmadan, duygusal bir biçimde hikâye edilerek kurgulanmıştır. Zira haberde imamın gitarla verdiği bir pozun yer aldığı fotoğrafın altında yer alan metinde kullanılan, *“Sanki vedanın müziği olarak nitelendirilen Joaquín Rodrigo'nun efsanevi konçertosu, fotoğrafından...”* cümlesi, retorik açısından kıyas ve duygusallaştırmayla haberi güçlendirmek için kullanılmıştır.

11 Mayıs 2009 tarihli Hürriyet'te, *“Bir hafta önce anneleri vardı”* başlığıyla verilen haberde *“Acısıyla, tatlısıyla, dün annelerimizindi...”* cümlesi üst başlık olarak kullanılmıştır. Tematik açıdan ön plana çıkarılan tema, katliamda annesiz kalan 57 çocuğun Anneler Günü'ndeki hüznü durumudur. Bir diğer ön plana çıkarılan tema ise katliamda hayatını kaybeden hamile bir annenin 1,5 yaşındaki kızıdır. Haberin durumunu oluşturan bilgiler herhangi bir kaynağa dayandırılmadan muhabirin yorumundan oluşturulmaktadır. Haberde kullanılan cümleler uzun ve karmaşıktır ve sentaktik yapı bakımından incelendiğinde, ifade bozukluğunun söz konusu olduğu görülmektedir. İfade edilmek istenenlerin doğru biçimde anlatılmadığı bu cümlelerde *“tam bir hafta önce”*, *“tam 57 çocuk”* gibi pekiştirme sıfatları kullanılarak haberin duygusal etkisinin artırılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda haberin ara başlığı olan *“Onlar için sıradan gün”*

cümlesiyle nitelenen Anneler Günü'dür. Metinde çocukların daha önce de bu günü kutlamadıklarından söz edilmiştir. Bu bağlamda ana haber metninde ön plana çıkarılan temanın Anneler Günü olması haberde bir uyumsuzluğun göstergesidir.

Radikal Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Radikal gazetesinde de olayla ilgili ilk haber 5 Mayıs 2009 tarihinde yayınlanmıştır. Haber "*Mardin'de katliam oldu*" başlığıyla sürmanşetten verilmiştir. Olayın gazetenin baskıya girdiği sırada duyulduğu belirtilmiş, haber iki paragraflık kısa bir metinle duyurulmuştur. Spotta "*Mardin'de köy düğününde silahlı saldırı düzenlendi en az 41 ölü var*" bilgisi yer almıştır. Haberde ön plana çıkan tema, katliam ve ölü sayısıdır. İki paragraftan oluşan bu haberde iki ara başlık kullanılmıştır. Olayın gazetede ilk duyurulduğu bu haberde, ara başlık "*çelişkili bilgiler*" ifadesinden oluşmaktadır. Haberde, önce PKK saldırısı sonrasında gelin damat tarafları arasında silahlı çatışma bilgisinin geldiği söylenmiştir. Ancak burada herhangi bir kaynak kullanılmamıştır. Haberde verilen bir diğer ara başlık "*Vali Vekili açıkladı*" cümlesidir. Vali Vekili Ahmet Ferhat Özen'in "*41 ölü var*" sözlerinin, gazete baskıya girdiği sırada duyulduğu belirtilmiştir. Haberin retorik spotta kullanılan "*en az 41 ölü*" sözleriyle güçlendirilmiştir.

6 Mayıs 2009 tarihli Radikal'de, "*Husumetten katliam çıktı*" başlıklı haber birinci sayfadan verilmiştir. "*44 ölüme nedenler: Eski bir dava, balık tesisi, nişan*" üst başlığı ise anlatımı bozuk bir cümledir. Haberde tematik olarak ön plana çıkarılan tema ise, katliamın olmasına yol açan nedenlerdir. Olayın arka plan bilgisi olarak verilen nedenler kesinlik içeren ifadelerle kullanılmıştır. Haberin devam sayfasında kullanılan başlık ise "*Mardin bu kez ekrana konaklı dizi filmle değil, vahşetle çıktı*" cümlesidir. Bu başlıkta, son zamanlarda ekranlarda sık karşılaşılan doğu yöresini konu edinen ağalık temalı dizilere gönderme yapılarak haberin retoriksel anlatımı güçlendirilmiştir. Yine spotta kullanılan "*Korucu köyü Bilge'deki...*" ifadesi anlam ve kurgu olarak yanlış kullanılmıştır.

Aynı gün Radikal'de birinci sayfadan yayınlanan bir diğer haber ise "*PKK yaptı diyeceklerdi*" başlığıyla verilmiştir. Tanıklarla yapılan görüşmelerden oluşan bu haber metninde ön plana çıkarılan tema, olaya terör süsü vermek istenmesidir. Haberin devamında kullanılan başlık ise "*Vuranlar öz ablamın çocukları*" cümlesidir. Haberin arka plan bilgisi ise "*getiri kavgası*" olarak sunulmuştur. Aynı zamanda haberde ön plana çıkan bir başka tema olayın yaşandığı ailelerin yakın akraba olması yönündedir. Haberin durum

kısmı hikâye edilerek verilmiş zaman zaman tanıkların konuşmalarından yararlanılmıştır. Lexical çözümle ışığında ise haber yazımı sırasında “belirtti”, “dedi” gibi kelimeler kullanılması, bu açıklamaları yapan kişinin desteklendiğinin göstergesidir.

6 Mayıs 2010 tarihli Radikal’de tek paragraftan oluşan bir başka haber koruculuk sistemiyle ilgilidir. “DTP: Koruculuk kalksın” başlıklı haberde alt başlık, üst başlık ve spot kullanılmamıştır. DTP Genel Başkan Yardımcısı Emine Ayna’nın olayla ilgili değerlendirmelerinden oluşan haber metninde “Devletin Kürdü Kürde kırdırması politikası”ndan söz edilmiştir. DTP’li siyasetçilerin koruculuk sistemini, devlet tarafından oluşturulan cinayet şebekesi yönündeki değerlendirmeleri tematik olarak ön plana çıkmaktadır. Radikal’de de Hürriyet’te olduğu gibi bu katliam olayı, koruculuk sisteminin sorgulanması için oluşturulan söylemle sunulmuştur.

7 Mayıs 2009 tarihli Radikal’de “Cahil adamın eline devlet silah verirse...” cümlesi manşetten verilmiştir. Başlıkta üç nokta kullanılması cümleyi yoruma açık bırakmıştır. Haberin üst başlığı ise “Bir köylü katliamın nedenini izah etti” ifadesiyle oluşturulmuştur. Spotta “tanıklar:” ifadesinin arkasından cümle kurulmuştur. Olayda ön plana çıkarılan tema ise köydeki herkesin devlet malı bir kalaşnikofu olduğudur. Bu bağlamda haberde ara başlık olarak “Devlet kime silah veriyor?” sorusu ön plana çıkarılmıştır. Ancak haberde ön plana çıkarılan koruculuk sistemi ve bunu ima eden başlıkla ilgili uzun olmasına rağmen haberde bir paragraf yer almıştır. Birçok bilgi içeren haber metninden “koruculuk sistemi” ile ilgili bir başlığın seçilmesi, gazetenin olayla ilgili neyi daha çok önemli gördüğünü göstermektedir. Bu bağlamda seçilen başlık haberde sunulan, olaya ilişkin yaşananlar ve ölümün sebebi olarak yorumlanmıştır. Haberde koruculuk sistemi karşıtı ideoloji yanında, koruculuk yapan zanlı Kürtlerin “cahil adamlar” olarak nitelenmesi azınlığa karşı acıma yaklaşımını içeren bir söylemdir.

Aynı gün “Ankara’da tek gündem” başlığıyla birinci sayfada yer alan bir başka haberde yine koruculuk sistemi ön plana çıkarılmıştır. Bir önceki haberin devamı niteliğindeki bu haberin iç sayfada yer alan başlığı ise “Ankara ilk kez koruculuk sistemini sorguluyor” şeklindedir. Birincil tanımlayıcıların verdiği bilgilerden oluşan bu haberde öne çıkarılan tema koruculuk sistemidir. Çeşitli siyasilerin olaya ilişkin değerlendirmelerinden oluşan haber metni, arka plan bilgisinden söz etmemekte ve durum bilgisinden oluşmaktadır. “Atalay: Katliam devletin silahıyla yapıldı” aynı haberde öne çıkarılan bir

ara başlıktır. Ancak “katliamda kullanılan silahların, devletin verdiği korucu silahları olduğu” cümlesi İçişleri Bakanı’nın öne çıkarmak istediği tema değildir. Metnin içinden seçilip kullanılan ara başlıktaki gazetenin yorumu, Bakan’ın yorumu gibi sunmuştur. Aynı gün gazetede yayınlanan “*Plan türbede yapıldı, bir zanlı 14 yaşında*” başlıklı haberde zanlılardan birinin yaşının küçük olduğu bilgisi öne çıkarılmıştır. Olayın planlandığı bölgeye ilişkin ifadeler kimi cümlelerde “*ortaya çıktı*” şeklinde kesin ifadeler, kimilerinde “*iddia edildi*” şeklinde sunularak kesinlikten uzak ifadeler tercih edilmiştir. Bu bağlamda haberin sentaktik yapısı uyumsuzluk göstermektedir. Yine haber içinde “*Tutuklu sayısı 10’a çıktı*” ara başlığının kullanılarak metninde, tutuklanana kişilerin isimlerine yer verilmesi, başlıkta anons edilen bilgiyle ilgili değildir.

8 Mayıs 2009 tarihli Radikal’de, “*İntikam korkusu*” başlığıyla söz konusu katliama ilişkin haber manşetten verilmiştir. “*Saldırganların aileleri köyden göçüyor*” üst başlığıyla işlenen haberin alt başlığı ise “*Evleri komandolar koruyor. 12 aile göç yolunda. ‘Nereye’ sorusunun yanıtı: Mazotumuzun bittiği yere kadar gideriz*” cümlelerinden oluşmuştur. Tematik açıdan haberde öne çıkan tema, tutukluların ailelerinin korkması nedeniyle köyden ayrılmasıdır.

Aynı gün yayınlanan bir diğer haberde devlet kurumlarının köyde neler yaptığına dair bir başka haber yayınlanmıştır. “*Devlet Bilge köyünde ne yaptı?*” başlıklı bu haberde alt başlık ve üst başlık kullanılmamıştır. Haberin ana metninde ön plana çıkarılan tema ise Gülen cemaatiyle yakınlığı özellikle vurgulanan Kimse Yok mu Derneğinin köyde yaptığı yardımlar ve diğer yardım kuruluşlarının çalışmalarıdır. Haberde kaynağın gizli olduğu belirtilen bir metinde ise annesiz kalan çocuklar için “*Hz. İsa gibi büyüyecekler*” başlığı metaforik bir dille kurulmuştur.

Gazetenin aynı nüshasında, “*Kızlar okulu öneren Mardin Valisi’ne tepki: Bunu söyleyenin eğitimi eksiktir*” başlığıyla verilen bir başka haber yer almaktadır. Üst başlığı ve spotu bulunmayan bu haberin spotunda olay kısaca özetlenmiştir. “*Yörenin inançları gereği, kız çocuklarının ayrı okullarda okuması faydalı olabilir*” diyen Mardin Valisi’ne Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç’ın, “*Ergenlik yaşı düştü*” diyerek destek vermesi haberin arka plan bilgisini oluşturmaktadır. Tematik bakımdan haberde ön plana çıkarılan unsur ise bu sözlere gelen tepkilerdir. “*Kızların üçte ikisi liseye gitmiyor*” ifadesi ara başlık olarak açılarak metninde bu yörede okula giden kızlara ilişkin bilgiler, Milli Eğitim

Bakanlığı'nın 2008-2009 eğitim istatistikleri verilerek, kız çocuklarının eğitimi konusu güçlendirilmiştir. Katliam olayı, koruculuk tartışması gibi bir başka ideolojik farklılığı da gündeme getirmekte, kız ve erkek çocukların ayrı okutulmasına ilişkin öneri, Cumhuriyet tarihi boyunca süren tartışmaların bu olay üzerinden bir kez daha tekrarlanmasına yol açmaktadır.

9 Mayıs 2009 tarihli Radikal'de, birinci sayfadan verilen haberde "*Kürtçe bilen erin tanıklığı*" cümlesi başlık olarak işlenmiştir. Aynı sayfada "*Hayrünnisa Gül Bilge köyünde yara sardı*" başlıklı bir başka habere gönderme yapılmıştır. Zira bu haber tek cümleden oluşup diğer haberin üst başlığıymış gibi bir karmaşaya sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda haber cümle kalıpları ve söz dizim kuralları açısından sentaktik çözümlemede art arda gelen cümlelerin uyumuna ilişkin problem teşkil etmektedir. Haberin devamındaki sayfada kullanılan başlık ise "*Şih Mehmet: Tavuk bile sağ kalmasın!*" cümlesidir. Haberde tematik açıdan ön plana çıkarılan unsur, zanlılardan birisi olan Şih Mehmet'in nezarethanede Kürtçe olarak bir kişinin suçu üstüne almasını isterken, Kürtçe bilen bir erin konuşmaya şahit olmasıdır. Haberde sunulan bilgiler kaynaklar maskelenerek sunulmuştur. Aynı zamanda durum bilgisinin işlendiği haberde kelimeler edilgen yapıda kullanılmıştır.

Gazetenin aynı nüshasında yayınlanan bir başka haber yukarıda belirtildiği gibi Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün eşi Hayrünnisa Gül'ün Bilge köyüne yaptığı ziyaretiyle ilgili bilgilerden oluşmaktadır. "*First Lady Bilge köyünü ziyaret etti*" başlığıyla sunulan haberde alt başlık ve üst başlık kullanılmamıştır. Aynı haber içerisinde "*Cemil İpekçi de köyde*" şeklindeki bir başlık dikkat çekmektedir.

9 Mayıs 2009 tarihli Radikal'de yayınlanan bir başka haber de koruculuk sistemiyle ilgili tartışmalardan söz edilmiştir. "*Koruculuğu korucuya iş vererek kaldırım*" başlığını içeren haberde çeşitli bürokratların koruculuğa ilişkin olumsuz tepkileri yer almaktadır. Haberde tematik açıdan ön plana çıkan anlam Mardin'de yaşanan söz konusu trajik olaya koruculuk sisteminin neden olduğudur. Gazete, üst başlık yer alan "*Türkiye'de her 70 kişiden biri asker, her 1000 kişiden biri korucu... Koruculuk sürsün mü?*" ifadesiyle bir çıkarımda bulunarak koruculuk sistemine karşı duruşunu sergilemiştir. Zira metnin devamında "*Kaldırmak bir yana yeni kadro çıktı*" başlığıyla, gazete koruculuğa karşı duruşunu göstermeye devam etmiştir. Metin içinde sistemle ilgili istatistiksel veriler

kullanılarak, “*Korucu sayısını azaltmak bir yana İçişleri Bakanlığı 2008 yılında, 10 bin korucu kadrosu daha açtı*” gibi cümlelerle koruculuğa karşı tepkisini göstermiştir.

10 Mayıs tarihli gazetede “*Seçim yaptım, oğlumu bıraktım*” başlıklı haberde öne çıkarılan tematik anlam, Anneler Günü’nün de etkisiyle mağdur anneler ve annelerini kaybeden çocuklardır. “*Mezarlıkta ağıtlar bitmiyor: Annem onu vurup öldürenlerden birine süt vermişti*” cümlesi haberin üst başlığı olarak verilmiştir. Haberin spotunda ana metin özetlenmiştir. Bu yaklaşım, katliamı yapan köydeki azınlık kültürünün egemen kültüre uzaklığına bir gönderme içermektedir. Türk kültüründe çok önemsenen süt verme, süt annelik gibi kavramlar öne çıkarılarak, süt annesini bile öldürmekten çekinmeyen bir vahşet kültüründen söz edilmektedir. Eşinin zanlıların ailesinden olması nedeniyle eşinden ayrılan Asuman Çelebi’nin, bir yaşındaki oğlunu yanına almadan baba evine dönmesi de haberlerde işlenmiştir. Haberde Asuman Çelebi’nin diğer gazetelerde yer alan çocuğundan zorla ayrıldı haberlerinin aksine, çocuğunu kendi seçimiyle eşine verdiği belirtilmektedir. Bu da bir annenin çocukları arasında tercihe zorlanmasının dramatik-duygusal yönünü öne çıkaran ve aynı zamanda yine olayın aktörlerinin kültürel yapılarının “bizimkinden” ne kadar farklı olduğunu ortaya koyan söylemlerden biridir.

11 Mayıs 2009 tarihli Radikal’de ise, “*Bilge köyünün çocukları çiçeklerle annelerine koştu*” başlığıyla kısa bir metin şeklinde verilmiştir. Haberde ön plana çıkan tematik anlam katliamda annesini kaybeden 57 çocuğun Anneler Günü’nde mezarlığa yaptıkları ziyaretir. Uzman açıklamalarına başvurulmuş haber ana metninde köyde daha önceki yıllarda Anneler Günü kutlamanın yapılmadığı arka plan bilgi olarak verilmiştir. Zira bu bilgiler sonucunda, Anneler Günü temasının öne çıkarılarak oluşturulan bu haberin, olayı unutturmamak adına oluşturulduğu gözlenmektedir.

Yeni Şafak Gazetesinde Yayınlanan Haberlerin Söylem Analizi

Yeni Şafak gazetesinde de olayla ilgili ilk haber 5 Mayıs 2009 tarihinde yer almıştır. Birinci sayfada “*Düğün alanında katliam: 44 ölü*” başlığıyla sürmanşetten verilen haberin spotunda “*yeni bir yaşama ilk adımı atmaya hazırlanan gelin ile damat...*” gibi duygusal öykülemelere yer verilmiştir. Haber retorik açısından incelendiğinde, “*kurşun yağmuru*”, “*savaş alanı*” gibi metaforların kullanıldığı görülmektedir. Haber olayla ilgili ilk bilgilendirilmelerini içerdiği için genellikle durum bilgisi vermiştir. Durumla ilgili verilen bu bilgiler içerisinde “*Başbakan Erdoğan bilgi aldı*” cümlesi ara başlık olarak verilmiştir.

Bir diğerk ara başlık “*Namaz kılacaklardı*” cümlesinin yer aldığı metinde ise olayla ilgili bilgiler tekrar verilip olayın arka plan bilgisi “husumet” olarak işlenmiştir. Diğerk yandan haber metninde başlığa çıkarılan namazla ilgili hiçbir bilginin bulunmaması dikkat çekicidir.

6 Mayıs 2009 tarihli Yeni Şafak’ta olayla ilgili haber bir dil oyunu yapılarak “*Törerizm*” başlığıyla verilmiştir. Başlık töreye ilişkin kültürel bir aşığılama ve ötekileştirme içermektedir. Haberin spotunda yine namaz kılma bilgisi kullanılmıştır. Ön plana çıkarılan anlam aynı aileden 47 kişinin namaz kılarken öldürölmesidir. Diğerk gazetelerde bulunmayan bu bilgi, Yeni Şafak tarafından ısrarla ve özellikle öne çıkarılmakta, ölenlerin dindar kişiler olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ancak gazetenin bu dindar olunması durumunu, katliam olayının neden ve sonuçlarıyla bağlantılandıramadığı görölmektedir. Haberde bu bilgi ölenlerin gafil avlandığı gibi bir anlam oluşturabildiği gibi, öldürenlerin namaz kılanlara bile saldırarak kadar vahşi oldukları, dinden uzak oldukları gibi bir anlama da gelebilir. Bu durumda Yeni Şafak’ın da olayın aktörlerinin kültürel yapılarına ilişkin bir ötekileştirme yaptığı söylenebilir.

Gazetenin aynı nüshasında yer alan “*Önde imam, arkasında erkekler, hepsi ölmüştü*” başlığından oluşan haberde olaya tanık bir kişinin sözlerine yer verilmiştir. Açıklamalardan oluştuğu için arka plan bilgisi verilmeyen bu haber, sadece durum bilgisinden oluşmaktadır. Haber tematik açıdan incelendiğinde ise ön plana çıkarılan tema, erkeklerin namaz kılarken ölmesidir. Olayla ilgili diğerk bilgilerin arasından bu ifadenin başlığa taşınarak ön plana çıkarılması, okuyucuların ne anlaması gerektiğinin yönlendirilmesine yönelik bir amaçla yapıldığı söylenebilir.

Aynı sayıda yer alan bir başka haber “*Organize Törerizm*” başlığıyla verilmiştir. Haberde alt başlık ve üst başlık bulunmamaktadır. Spotta ise olay özetlenmiştir. Haberde arka plan bilgisi olarak toprak meselesi ve düğün gösterilmiştir. Yine haberde katliamın namazda gerçekleştirilmesi ön plana çıkarılmıştır. Aynı zamanda haber bir kaynağa yer verilmeden yoruma yönelik cümlelerden oluşmuştur. Bazı cümleler ise “*iddia edildi*” gibi belirsiz kaynaklara dayandırılarak kurulmuştur. Nesnel olmayan bir dil kullanılan bu haberde “*törerizm*” metaforuyla haberin retoriği güçlendirilmeye çalışılmıştır.

7 Mayıs 2009 günü Yeni Şafak’ta birinci sayfadan verilen haberin başlığı “*Hastanede cellat kontrolü*” cümlesidir. Başlıkta “*cellat*” olarak nitelendirilen zanlılar

spotta ise “*profesyonel katiller*” olarak nitelendirilmiştir. Haberde ön plana çıkarılan tema ise, “*katil zanlılarının yaşayan var mı diyerek morga gidip cenazelere gözyaşı dökmesi*”dir. metinde bu durum “*timsah gözyaşları*” metaforuyla tanımlanmıştır. Bir diğer ön plana çıkarılan tema, “*hamile kadınlara daha fazla kurşun sıkılması*” iddiasıdır. Ölülerin “*delik deşik*” edilmesi şeklindeki ifadelerle retorik açısından anlam güçlendirilmeye çalışmıştır. Haberde zanlılara yönelik çok sayıda sıfat kullanılmıştır. Bu sıfatların sıklıkla kullanılması muhabir veya editörün olaya ilişkin görüşlerini içermektedir. Kaynak kullanılmayan bu haberin bir bölümü iddia şeklinde yazılmıştır. Bu bağlamda haberde açıklık ve kesinlik bulunmamaktadır. Ayrıca haber içinde çeşitli iddialar kesin bilgiler gibi verilmiştir.

Gazetenin aynı nüshasında yer alan bir başka haberde anne ve babalarını kaybeden çocuklardan söz edilmiştir. Alt ve üst başlığı olmayan haberin başlığı ise “*öksüzler köyü*”dür. Haberin spotu metinle ilgili bilgilere yer verirken, spotta olay “*töre katliamı*” olarak kesinleştirilmiştir. Tematik açıdan ön plana çıkarılan anlam gazetenin kullandığı dille “*vahşetin kurbanları*”dır. Haber metni ağırlıklı olarak çocukların yorumlarından oluşmuştur. Geriye kalan cümleler ise yorum gibi verilmiştir. Retorik inceleme açısından bakıldığında ise haberde sürekli sayısal ifadeler yer verilmesi ve üç gün öncesiyle kıyaslanarak “*mesiresiyle meşhur yerleşim birimi, bir anda öksüzler köyünü dönüştü*” ifadesinde olduğu gibi zıtlıklardan yararlanılarak; anlam güçlendirilmiştir.

8 Mayıs tarihli gazete nüshasında birinci sayfada yer alan haber “*Kafa karıştıran ifadeler*” başlığıyla manşetten verilmiştir. “*Biz saldırıyı jandarmaya haber verdik*” alt başlığıyla yayınlanan haberin spotunda “*anne karnında ölen 3 bebekle birlikte 47 kişinin öldüğü*” özellikle vurgulanmıştır. Sanıkların olayla ilgili açıklamalarının yer aldığı haber ana metninde, gazetede öne çıkan “*cani*”, “*saldırgan*” gibi kelimeler yerine “*sanık*” kelimesi tercih edilmiştir. Ancak mikro yapı incelemelerinin bir ayağı olan lexical çözümleme açısından bakıldığında haberde seçilen “*iddia etti*” “*ileri sürdü*” kelimeleri muhabir veya editörün bu açıklamalara katılmadığının dolaylı olarak hissedilmesini sağlamaktadır. Zira spotta verilen “*sekiz zanlının ağız birliği yaptığı*” sözleri de açıklamalara inanılmadığının göstergesidir.

Gazetenin aynı nüshasında birinci sayfadan verilen bir başka haber ise “*İşte vahşet tablosu*” başlığını taşımaktadır. Haberin ana metninde Mardin’e giden 17 kişilik uzman

heyetinin olayla ilgili tespitleri yer almaktadır. Ana sayfada maddeleştirilerek sunulan bu tespitlerin yer aldığı haber devam sayfasında “*En çok mermi kadınlara sıkılmış*” başlığıyla verilmiştir. “*cesetlerde toplam 150 kalaşnikof kurşunu yarasının olduğu, kadınların çocuklarını korumak isterken mermilere hedef olduğu, canilerin en yakın ve en uzak ateş ettikleri mesafeler ve namaz kılan erkeklerin başlarından vurulması*” bilgileri birinci sayfanın verilmiştir. Ancak haberin devamı olan iç sayfadaki metninde tematik olarak ön plana çıkarılan anlam en fazla kurşunun kadınlara isabet etmesidir. Ana haber metnindeki peş peşe gelen iki paragrafta da bu bilginin yinelenmesi, bu bilginin metinde yer alan diğer bilgiler üzerinde egemenlik kurmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda haberde olaya ilişkin verilen arka plan bilgi ise kadınların analık içgüdüleriyle çocuklarının önüne geçerek kendilerini siper etmesidir.

Yine 8 Mayıs 2009 tarihli Yeni Şafak'ta yer alan bir başka haber koruculuk sistemiyle ilgilidir. “*Koruculuk sistemi için değişim sinyali*” başlığıyla verilen haberde üst başlık ve alt başlık kullanılmamıştır. Spotta habere ilişkin temel belgeler sunulmuştur. Haberin arka plan bilgisi ise Mardin'deki katliamın korucu silahlarıyla yapılmasıdır. Yine tematik açıdan ön plana çıkan tema da koruculuk sistemine ilişkin siyasetler tarafından yapılan değerlendirmelerdir. Başbakan ve Ak Parti'den bir takım siyasetlerin koruculuk sistemiyle ilgili yaptıkları açıklamaların aktarıldığı haberde DTP Genel Başkanı Ahmet Türk'ün değerlendirmelerine de yer verilmiştir. Ancak Türk'ün koruculuğa dair yaptığı değerlendirmeler verilmeden önce, bu değerlendirmelerin “*sert*” olduğu belirtilmiştir.

9 Mayıs 2009 tarihli Yeni Şafak'ta, söz konusu olayla ilgili biri birinci sayfadan verilen toplam 3 haber yayınlanmıştır. İlk haber “*Köyde bir tavuk bile sağ kalmasın*” başlığıyla verilmiştir. Haberde zanlılardan Şih Mehmet lakaplı Mehmet Çelebi'nin nezarethanedede diğer zanlılardan birisinin olayı üstlenmesi yönündeki konuşmalarından oluşurken, spotta ise bu durum özetlenmiştir. Soyut kaynaklara gönderme yapılarak kurulan cümlelerde edilgen kelimeler kullanılmıştır. Haberde ön plana çıkarılan anlam Mehmet Çelebi'nin katliam öncesinde “*köyde tavuk bile sağ kalmasın*” sözleridir. Diğer gazetelerde de yer alan bu bilgi, vahşetin boyutlarını gözler önüne sermesi ve egemen kültüre aykırılığı nedeniyle öne çıkmaktadır.

Aynı gün gazetede yer alan bir başka haber ise “*Cuma hutbesinde sosyolojik tespit*” üst başlığıyla verilen “*Silah merakı bölgede şiddeti artırıyor*” başlığıyla sunulmuştur.

Olayda tematik açıdan ön plana çıkarılan tema insan hayatının dini açıdan da dokunulmaz olduğudur. Şiddete neden olan arka plan bilgi de silah merakı olarak verilmiştir. Tek paragraflık bir metinden oluşan bu haber metni Mazıdağı Müftülüğü personeli Attila Tanrıverdi'nin sözlerinden oluşmaktadır.

9 Mayıs 2009 tarihli gazetede olayla ilgili verilen bir diğer haber “*Katliamdan koruculuğu sorumlu tutmak önyargı*” başlığını taşımaktadır. Spotta Genelkurmay'ın Mardin'deki silahlı saldırıda koruculuk kurumunun sorumlu gösterilmesinin ve bu durumun “önyargılı ve yanlış bir uygulama” olduğu yönündeki değerlendirilmelerine yer verilmiştir. Yeni Şafak, genellikle kaynak olarak başvurmadığı Genelkurmay'ın görüşünü, ideolojik açıdan kendi yaklaşımına uygun olduğu için bu kez haberleştirmiştir.

10 Mayıs 2009 tarihinde Yeni Şafak'ta olayla ilgili toplam 2 haber yayınlanmıştır. Haberlerden birisi birinci sayfadan “*Evlat edinme kuyruğu*” başlığıyla verilmiştir. Alt başlık ve üst başlık kullanılmayan bu haberin başlığında ise metaforik bir anlatım tarzı kullanılmıştır. Spotu, haber ana metniyle ilgili özet bilgiler içermektedir. Haberin ana metninde köyde annesiz ve babasız kalan çocukların çok sayıda insan tarafından evlat edilmek istendiği belirtilmiştir. Tematik açıdan bakıldığında ise haber metninde ön plana çıkarılan anlam evlatlık isteklerine rağmen akrabaların çocukları vermek istemeyişidir. Sosyal Hizmetler İl Müdürü Fevzi Hamidi'nin yaptığı açıklamalardan oluşan haber metni yorumdan uzak durum bilgisi içermektedir. Ancak haber retorik açısından incelendiğinde, haberin anlamını güçlendirmek amacıyla evlat edinmek isteyen kişileri nitelerken “*yüzlerce*”, “*kuyruğa girdiler*” gibi kelimeler kullanılmıştır. Ayrıca anne ve babasını kaybeden çocukların sayıca çokluğunu belirtmek için “*Annesizler köyü*” ifadesi kullanılmıştır.

Aynı gün yayınlanan diğer haber ise “*Katliamdan geriye kalan dokuz soru*” başlığıyla verilmiştir. Haber ana metni, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği'nin (Mazlum-Der) olay yerinde yaptığı bir takım araştırmalar üzerine gündeme getirdiği sorulardan oluşmaktadır. Jandarmanın olaya geç müdahale etmesi yönündeki iddialar haberde ön plana çıkan temadır. Spotta ise olay özetlenirken Bilge köyü, “*Dehşet köyü*” şeklinde nitelendirilmiştir. Haberde bahsi geçen dokuz sorudan bazıları şunlardır: “*Karakol olay yerine oldukça yakınken neden 1,5- 2 saatte olay yerindeydi?*”, “*Olay sonrası, köy korucuları ile karakol arasında yapılan telefon ve telsiz görüşmeleri incelendi*”

mi?”, “Salt korucu köyü olduğu için, düğünde silah sıklmasının jandarma kuvvetlerince neden meşru sayıldığı?” Bu sorular haberde “cevaplanması gereken sorular” olarak nitelendirilmiştir. Gazete bu haberde kendi ideolojisine yakın bir sivil toplum kuruluşunun araştırmasına dayanarak, mesafeli olduğu askeri güçlerin olaydaki rolünü eleştiren bir söylem üretmektedir.

11 Mayıs tarihli Yeni Şafak’ta sürmanşetten verilen haber “Anne seni çok seviyorum” cümlesinden oluşmaktadır. Söz konusu tarihin Anneler Günü olması ön plana çıkarılarak, annelerini kaybeden çocukların o gün neler yaptığı haberde hikâyeleştirilerek işlenmiştir. Haberin üst başlığı “Mardin katliamının mağduru çocuklar dün annelerinin mezarlarına koştu” cümlesi kullanılmıştır. Haberde “Annesizler köyünde en buruk gün” şeklinde nitelenen Anneler Günü’nde, çocukların anne kokusundan mahrum kaldıkları öne çıkarılan bir başka temadır. Haberde çok sayıda benzetme kullanılması öyküleştirilerek işlenen bu haberi yoğunlaştırma çabalarının göstergesidir.

Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışma, eleştirel söylem analizi yöntemini kullanarak Mardin’in Bilge köyünde yaşanan katliamın Hürriyet, Radikal ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberlerde nasıl yeniden üretildiğini, ideolojik farklılıkların aynı örnek olayın söyleminde ne gibi farklılıklara yol açtığını ve azınlık kültürünün haberlerde sunumunu ortaya koymaya çalışmıştır.

Çalışmanın sonucunda gazeteler arasında ideolojik duruşlarından kaynaklanan bazı çerçeveleme farklılıkları bulunduğu görülmektedir. Yeni Şafak gazetesinin olaya yaklaşımının Hürriyet ve Radikal gazetelerinden temelde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yeni Şafak gazetesi olaya ilişkin eleştirisini, “jandarmanın olay yerine geç gelmesi” şeklinde belirginleştirirken, Hürriyet ve Radikal gazeteleri “Koruculara verilen silahların bu olayın yaşanmasında etkili olmasına” vurgu yapmışlardır. Yeni Şafak, koruculuk sistemini eleştirmedeği gibi, Genelkurmay’ın olayın koruculukla ilgisi bulunmadığına ilişkin açıklamasını öne çıkarmıştır. Diğer yandan Hürriyet gazetesi Radikal ve Yeni Şafak’tan farklı olarak yaşanan bu olayın AB uyum sürecinde Türkiye’yi olumsuz etkileyeceği üzerinde durmuştur.

Söz konusu katliamın farklı bir etnik ve kültürel yapı içinden çıkmış olması, her üç gazetede de bilinçli ya da bilinçsiz olarak haberlerin anlamını oluşturmuştur. Olaydaki vahşetin, Türkiye'deki egemen toplumsal kültür açısından şoke edici vahameti, sıradan insanları olduğu gibi o kültürün üyeleri olan gazetecileri de sarsmıştır. Bu nedenle haberlerde, örneğin Yeni Şafak'ın sık sık vurguladığı namaz kılan insanlara ateş edilmesi, diğer gazetelerde de yer alan tavukların bile sağ bırakılmaması emri, katillerin sütannelerini bile öldürmekten çekinmemiş olmaları gibi bilgiler, suçu birinin üstlenmesine yönelik planlar egemen kültürden farklı bir azınlık kültürüne yapılan göndermeleri içeren söylemlerdir. Radikal'de yayımlanan, kocasının yakınları katiller arasında yer aldığı için eşinden boşanan ve kocasına bırakacağı çocuğu için tercih yapmak zorunda kalan anne haberinde de azınlık kültürün törelerinin acımasızlığına ilişkin bir vurgu bulunmaktadır.

Tematik ve şematik açıdan ele alınan haberlerin makro çözümlemelerinde her üç gazetede de benzer bulgulara ulaşılmıştır. Tematik incelemede başlık/metin uyumu Hürriyet gazetesinde diğer iki gazeteye göre daha doğru biçimde kullanılmıştır. Yeni Şafak ve Radikal gazetelerinde ise başlığın haber metniyle uyumlu olmasını gerektiren geleneksel haber yazım kurallarının sık sık ihlal edilmektedir. Ayrıca her üç gazetede haber metinlerinde yer alan çeşitli bilgilerin içinden birinin başlığa taşınarak ön plana çıkarıldığı ve haber metni üzerinde hegemonya oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bazı başlıkların tırnak işaretiyle ya da alıntı yapılarak kullanılması dolaylı yorum cümleleri olduğunu göstermektedir. Bu durumda habere konu olan Mardin katliamının araçsallaştırılarak, olayın mevcut nedenleri ya da olayın ne anlama geldiğine ilişkin düşünceler dışı vurulmaktadır. Bu düşüncelerin pekiştirilmesi için haber metinlerinde taraflı alıntılar yapılarak yorum cümleleri kullanılmıştır. Aynı zamanda, incelenen üç gazetede de haber metinlerinde söylentiler ve iddialar kesinlik içeren bilgiler olarak verilmiştir.

Haberlerin mikro incelemelerinde gazetelerin kullandığı dil ile kendi söylemlerini haber metinleri üzerinden kurduklarına ilişkin çeşitli bulgular tespit edilmiştir. Haberlerin anlamı ima, benzetme ve metafor gibi unsurlar kullanılarak güçlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle Yeni Şafak gazetesi, olaya karşı tepkisini olumsuz metaforlar kullanarak göstermiştir. Bazı günlerde haberin retorığı açısından anlamını güçlendirmek abartılı sayı kullanımları gözlenmiştir. Bu bağlamda metin içerisinde olay kurulurken çeşitli söylemsel ve retoriksel unsurlardan yararlanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca haberler çoğunlukla soyut

kaynaklara dayandırılarak muhabirin şahsi görüşlerinden oluşturulmuş ya da objektiflik ilkesine özen gösterildiği imasıyla, bağımsız veya kamu kurumlarının yetkililerinin açıklamalarına yer verilerek belli konulardaki söylemler güçlendirilmiştir.

Hürriyet ve Radikal gazetelerinin katliamla ilgili yaklaşımları benzerlik taşıırken, Yeni Şafak gazetesinin katliamı ele alış tarzında bazı farklar bulunmaktadır. Bu anlamda çalışmada analiz edilen gazetelerde yer alan haberlerin söylemsel farklılıkları ideolojilerin yeniden inşası sürecini gözler önüne sermektedir. Hürriyet ve Radikal gazeteleri haberlerinin çoğunluğunu olaya ilişkin koruculuk sistemi eleştirileri doğrultusunda oluştururken, Yeni Şafak gazetesinde ise koruculuğa ilişkin eleştirilerin yersiz olduğuna dair haberler yapılandırılmıştır. Bu bağlamda analiz edilen gazetelerde olayla ilgili desteklenen bilgiler olumlu söylemlerle haberleştirilirken, desteklenmeyen bilgilere ise yer vermeme ya da kamuoyunun dikkatinden kaçırarak bir çerçevede sunma yolları tercih edilmiştir. Yine haber metinlerinde desteklenen ideolojinin doğruluğunu kanıtlamak için aynı ideolojiye sahip uzman ya da siyasilerin görüşlerine yer verilerek, herkesin aynı görüşte olduğuna dair vurgu yapılmaktadır. Bu tarz kaygılarla verilen haberlerin farklı görüşlere eşit ölçüde yer vermedikleri göz önünde bulundurulduğunda nesnellikten uzak olduklarını söylemek mümkündür.

İncelenen gazetelerdeki benzerlik ise söz konusu bu katliamın Kürt azınlığın kültürüyle olan ilişkisidir. Zira bu durum çeşitli metaforlarla güçlendirilerek cahillik ya da ilkelik biçiminde nitelenmiş, aydınlar ve siyasilerin yardımıyla sorunun üstesinden gelinebileceği savunulmuştur. Çalışmanın kuramsal kısmında da söz edildiği gibi her üç gazetede de suç, şiddet ve etnik ilişkiler, töre şablonu ile ele alınarak doğuya özgü bir tutum olarak vurgulanmıştır. Töre, namus gibi soyut kavramların failleştiriliyor oluşu, bu şiddeti “biz değil onlar yapıyor” durumu, modernleşmesini tamamlamış Türkiye’nin dışında kalmış ilkel kültürlerin bir sonucu olarak vurgulanmıştır.

Farklı ideolojik duruşu olan üç gazetenin de haberlerde alt-kültürleri ötekileştirerek sunması çalışmamızın varsayımını destekler niteliktedir. Doğuda işlenen cinayetlerin çoğunluğunun “töre” adı altında verilmesi, bir süre sonra söz konusu cinayetlerin okuyucu tarafından “normalmiş gibi” algılanmasına sebep olabilmektedir. Bu anlamda gazetelerden elde edilen ortak bulgu, medyanın haber üretirken olayın gerçekliğini yansıtmaktan çok, toplumdaki egemen kültürel algıların belirlediği bir yeniden üretim gerçekleştirdiğidir. Öte

yandan toplumdaki kültürel sınırları koruyan medya, kendi ideolojik yaklaşımını da haber diline yansıtmaktadır.

Kaynaklar

- Alver, F. (2009). Kültürel Çalışmalarda Medya Metinlerinin Okunması Sürecinde İzleyicinin Konumlandırılması., *Terör ve Haber Söylemi* (Der: M. Şeker ve Tülay N. Şeker) içinde. İstanbul: Literatürk Yayınevi, s. 27-60.
- Bell, A. (1991). *The Language of the News Media*, Oxford: Blackwell.
- Butcher, H. vd. (1981). Images of Women in the Media. *The Manufacture of News* (Der: S. Cohen ve J. Young) içinde. California: Sage, p. 317-325.
- Cengiz, R. (2003). Kan Davaları ve Namus Cinayetlerinin Toplumsal Değer ve Normlar Açısından Sosyolojik Görünümü: Tokat/Erbaa Örneği, *Diyarbakır: Akader-Sosyolojik ve Hukuksal Boyutlarıyla Töre ve Namus Cinayetleri Uluslararası Sempozyumu*, s. 62-85.
- Devran, Y. (2010). *Haber Söylemi ve İdeoloji*, İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Durdu, A. (2006). Bilgilerine Başvurulan Kişilere Ait Tutanak Özetleri, *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadına ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu* içinde, s.156.
- Dursun, Ç. (2001). *Televizyon Haberlerinde İdeoloji*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Hall, vd. (1988). News As Purposive Behavior: On the Strategic Use Of Rutin Events, Accidents and Scandals, *The Manufacture of News*. (eds.) S. Cohen ve J. Young, GB. St. Edmundsbury Press Ltd.
- Hall, S. (1994), Kültür, Medya ve İdeolojik Etki, *Medya, İktidar, İdeoloji* (Der.ve Çev: Mehmet Küçük). Ark Yayınevi, Ankara, s. 169-209.
- Hartmann, P. ve Husband, C. (1981). The Mass Media and Racial Conflict. *The Manufacture of News* (Der: S. Cohen ve J. Young) içinde. Sage: p. 288-302.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- İnal, A. (1997). Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar, *Ankara Üniversitesi İLEF Yıllık 94*, s. 135-164.
- Keskin, E. Zerrin (2004). Türkiye’de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi, *Haber Hakikat ve İktidar ilişkisi*, (Der: Ç. Dursun) içinde. Ankara: Kesit Tanıtım, s. 391-407.
- Kongar, E. (2009) “*Medyanın Sorumlulukları*”, Medya Notu, Emre Kongar Resmi İnternet Sitesi.
- Köker, E. (1998). *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Köker, E. ve Doğanay, Ü. (2010). *İrkçi Değilim Ama- Yazılı Basında İrkçi Ayrımcı Söylemler*, İnsan Hakları Ortak Platformu, Türkiye.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev: Osman Akinhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Nunnally, Jum C. (1981) MentalIllness: What Do Media Present, *The Manufacture of News* (Der: S. Cohen ve J. Young) içinde. Sage, California.
- Pearce, F. (1981) The British Pressandthe ‘Placing’ of Male Homosexuality, *The Manufacture of News* (Der: S. Cohen ve J. Young) içinde. Sage, California.
- Rakow L.F. ve Kranitch, K. (1991), Woman as Sign in Television News, *Journal of Communication 41:1* 8-23.

- Sancar, Üşür S. (1997). *İdeolojinin Serüveni, “Yanlıı Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme”* Ankara: İmge Kitabevi.
- Shoemaker, P. ve Reese, S.D. (1997) İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi, *Medya Kültür Siyaset*, (Der. ve Çev: Süleyman İrvan) içinde. Ankara: Ark Yayınları.
- Şimşek, S. (1998). *Törelerin Aynasında Doğu ile Batı*, Bursa: Asa Kitabevi.
- Tezcan, M. (1999). Ülkemizde Aile İçi Töre ya da Namus Cinayetleri, *Töre Cinayetleri-Panel Bildirileri*, KSSGM Yayınları, Ankara.
- Tezcan, M. (2003). *Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri*, Ankara: Natürel Yayınları.
- Tuchman, G. (1981) “The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media”, *The Manufacture of News* (Der: S. Cohen ve J. Young) içinde. Sage, California.
- Ülkü, G. (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi, *Haber Hakikat ve İktidar ilişkisi*, (Der: Çiler Dursun) içinde. Ankara: Kesit Tanıtım.
- van Dijk, T. A. (1985). *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Pres.* New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publication
- van Dijk, T. A. (1988). *News As Discourse* , New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.
- van Dijk, T. A. (1999). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, *Medya İktidar İdeoloji*. (Der. ve Çev. Mehmet Küçük) içinde, Ankara: Ark Yayınları.
- van Dijk, T. A. (2003). “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, (Der: Barış Çoban ve Zeynep Özarıslan), (Çev: N. Ateş), içinde Su Yayınları, İstanbul, s. 13- 113.
- van Dijk, T. A. (2008), *Discourse and Power*. Palgrave: Macmillan.
- Yılmaz, Oktay, B. (2003). Geleneklerin Ardındaki Ölümler: Töre Cinayetleri, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, Sayı:8, s. 69- 86.
- Young, J. (1981), “The Myth of Drugtakers in the Mass Media” *The Manufacture of News*, S. Cohen ve J. Young (ed), California: Sage.

Raporlar:

- Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadına ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2006.
- T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Töre ve Namus Cinayetleri Raporu, 2008.
- Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Deneyimler Öncelikler İşbirlikleri Atölyesi, Kadın Dayanışma Vakfı, 2007.